

Emil Wikström -veistoskierros

1. Johan Vilhelm Snellman (Snellmanin aukio, Suomen Pankin edusta, Kruununhaka)

J.V. Snellman (1806–1881) oli filosofi, valtiomies, kirjailija ja lehtimies. Snellman oli 1800-luvun tärkeimpiä suomalaisia ajattelijoita ja lukeutuu yhä Suomen merkittävimpiin suurmiehiin. Snellman painotti suomen kielen arvoa ja korosti suomalaisen sivistyksen merkitystä sekä kehitti modernin yhteiskunnan rakenteita.

Snellmanin muistomerkistä järjestettiin vuonna 1913 kilpailu, jonka voittivat yhteisellä ehdotuksella Emil Wikström ja Eliel Saarinen. Varat hankittiin kansalaiskeräyksellä.

Wikström suunnitteli Snellmanista istuvan figuurin, jonka piirteet on kuvattu realistisesti. Arkkitehti Saarinen suunnitteli patsaan jalustan ja ympäristön. Verkkaisesti edennyt rahakeräys ja sota hidastivat muistomerkien valmistumista ja patsas paljastettiin vasta Snellmanin päivänä 12.5.1923.

Snellmanin patsas vaurioitui Helsingin suurpommituksessa 26.–27.2.1944 aukiolle pudonneen pommin sirpaleista. Jalustassa näkyvät vauriot on jätetty tuon pommituksen muistomerkiksi.

2. Elias Lönnrot (Lönnrotin puistikko, Lönnrotinkatu 5-7, Kampi)

Elias Lönnrot (1802–84) oli lääketieteen tohtori, kielitieteilijä sekä suomen kielen ja kansanrunouden tutkija ja kerääjä. Hänestä tuli jo elinaikanaan kansallisesti tunnustettu ja palkittu suurmies. Lönnrotin laajan julkaisutoiminnan tunnetuimmat teokset ovat Kanteletar (1841) ja kansalliseepoksemme Kalevala, jonka runot hän keräsi, toimitti ja julkaisi (1835, 1849).

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura järjesti Lönnrotin muistomerkkilipailun 1899. Emil Wikström sai veistoksen tehtäväkseen. Veistos paljastettiin dramaattisissa olosuhteissa, yöllä 18.10.1902. Suomi oli vielä osa Venäjän keisarikuntaa ja kansallistunnon ilmenemistä vahdittiin tarkasti.

Muistomerkissä Lönnrot istuu runonkerjuumatkalla pieksut jalassa kirjoittamassa muistikirjaan kuuntelemiaan syntysanoja ja lauluja. Lönnrotin vierellä on kaksi runohengen ruumiillistumaa. Vasemmalla on Väinämöinen, Kalevalan eepisten ja loitsurunojen symboli. Oikealla jalustan juurella on Kantelettaren ja Kalevalan lyyristen ja laulurunojen vertauskuvana Impi.

Veistoksen kivisen jalustan sivulla on kalevalaisen tietäjä-jättiläisen Antero Vipusen "piilokuva". Vipusen viiksekkäät kasvot ovat kohokuvana ja ylösalaisin Väinämöisen alla. Vipusen otsaan kuvanveistäjä on hakannut viisisakaraisen merkin, pentagrammin, jolla lienee kalevalais-kosmisiä mystisiä merkityksiä. Jalustan edustassa on Lönnrotin nimen lisäksi teksti: Sain sanat salasta ilmi, Kalevala.

3. Lyhdynkantajat (Rautatieaseman pääovi)

Wikströmin veistämät graniittiset Lyhdynkantajat kuuluvat Eliel Saarisen piirtämän rautatieaseman julkisivun koristeluun. Rakennusta pidetään yhtenä jugend-arkkitehtuurin helmenä ja sen merkitys suomalaisessa tämän vuosisadan rakennustaiteessa on huomattava. Rakennuksesta huokuu monumentaalisuutta, joka syntyy luonnonkiven käytöstä ja Saarisen tilaratkaisuista. Sisätilojen suuret, juhlat kaarihallit ovat harmoniassa ulkopuolen pystysuorien linjojen ja uurteisten tornien kanssa.

Wikströmin Lyhdynkantaja-hahmojen jyrkävien kasvopiirteiden kerrotaan kuuluneen torppari Jalmari Lehtiselle, joka syntyi Sääksmäellä 1800-luvun lopulla. Kappion Jalmariksikin kutsuttu Lehtinen muutti myöhemmin Kantalan kylään, jossa hän tutustui Emil Wikströmiin.

4. Aleksanteri I ja Porvoon valtiopäivät 1809 (Säätytalo, Snellmaninkatu 9-11, Kruununhaka)

Gustaf Nyströmin suunnittelema Säätytalo valmistui vuonna 1890 kolmen aatelittoman säädyn kokoontumispaikaksi. Päätykolmion friisin suunnittelusta järjestettiin kilpailu, jonka Emil Wikström voitti teoksellaan "Suomen kansan kehitys taistelun ja työn kautta ensimmäisille valtiopäivillensä saakka 1809". Wikströmin uralla kilpailun voitto merkitsi vakiintunutta asemaa monumentaalitaiteen kuvanveistäjänä.

Pronssiin valettu teos käsittää 26 figuuria. Keskussommitelman muodostavat Aleksanteri I sekä säätyjen edustajat marsalkka de Geer, porvariston puhemies Trapp, arkkipiispa Tengström ja talonpoikaissäädyn puhemies Klockars. Sanat Leges et instituta Fenniae solemniter confirmatae viittaavat kuvattuun tapahtumaan – Suomen lakien ja laitosten vahvistamiseen.

Lakia ja uskontoa symboloivat naishahmot erottavat keskussommitelman sivustojen ryhmistä. Oikeanpuoleinen ryhmä kuvaa kansan kehitystä taistelun kautta veistoksilla Sota (haavoittunut sotilas), Sovinto, Kohti parempaa tulevaisuutta (vanha mies ja poika) sekä Jumala isänmaata siunatkoon (ristiä kohottava nainen). Vasemmanpuoleisen, kehitystä työn kautta kuvaavan ryhmän muodostavat Kanteleensoittaja, Ensiovetus, Maanviljelys, Kauppa, Teollisuus, Tiede ja Taide.

Teoksen valmistumista vaikeutti taiteilijan Visavuoren ateljeen tulipalo vuonna 1896. Onnettomuuden seurauksena Wikström siirtyi Pariisiin, jossa teosta työstettiin 1897–1902. Veistosryhmä asetettiin paikalleen vuonna 1903 vaatimattomien paljastusseremonioiden saattelemana, sillä poliittisesti arka tilanne esti isänmaallisen teoksen suureellisemman juhlistamisen.

5. Fredrik Pacius (Kaisaniemen puisto, Kluuvi)

Emil Wikströmin veistämä Fredrik Paciuksen rintakuva paljastettiin Kaisaniemen puistossa 1895. Maamme-laulun säveltäjän muotokuva on realistinen pronssinen rintakuva graniittisella jalustalla.

Jalustan vauriot ovat muistona toisen maailmansodan pommisirpaleista. Sunnuntai-iltana 6.2.1944 Kaisaniemen kentällä oli jääpallo-ottelu ja nuoria luistelemassa, kun vihollinen yllättäen alkoi pommittaa Helsinkiä. Kaksi koulutyttöä ja yksi pelaaja Karhu-Kissojen joukkueesta saivat surmansa, lukuisia haavoitui. Helmikuun suurpommitusten jälkiä on edelleen näkyvillä myös mm. Snellmanin patsaan ja Kolmen sepän patsaan jalustoissa.

Fredrik Pacius (1809–1891) oli saksalaissyntyinen viulisti ja säveltäjä, joka 1835 kutsuttiin Tukholmasta Helsingin yliopiston musiikinopettajaksi. Pacius jäi Suomeen ja vaikutti monipuolisesti suomalaisen musiikkielämän kehitykseen. Pacius mm. sävelsi ensimmäisen suomalaisen oopperan (Kaarle-kuninkaan metsästys, 1852). Parhaiten Pacius muistetaan Runebergin Maamme-runon (Vårt land) säveltäjänä.

Vårt land esitettiin ensimmäisen kerran toukokuussa 1848 ylioppilaiden Floran-päivän juhlissa Kuntähdän kentällä Toukolassa. Kun runo sai Paavo Cajanderin suomentamat sanat 1890-luvulla, se vakiintui koko kansan omaisuudeksi ja siitä tuli Suomen kansallislaulu.

6. Karhu (Kansallismuseon portaat, Mannerheimintie 34, Etu-Töölö)

Emil Wikström oli yksi niistä suomalaisista taiteilijoista, jotka hahmottelivat kansallisia tunnusmerkkejä ja suomalaisuuden tunnuskuvia käyttämällä paikalliseen luontoon kuuluvia eläin- ja kasviaiheita. Suomen leijonalle etsittiin kotoperäisiä vastineita ja yksi useimmin kuvatuista oli juuri kontio, metsän omena, mesikämmen.

Wikström teki Pariisiin 1900 maailmannäyttelyn Suomen paviljonkiin karhuaiheisen veistoksen. Tästä alkoi kuvanveistäjän ja paviljongin suunnitteleiden arkkitehtien Herman Geselliuksen, Armas Lindgrenin ja Eliel Saarisen yhteistyö. Vuonna 1909 Wikströmiltä tilattiin kyseisten arkkitehtien suunnitteleman Kansallismuseon portaille graniittinen Karhu. Karhu paljastettiin 1918.

6. Karhu

3. Lyhdykantajat

5. Fredrik Pacius

2. Elias Lönnrot

1. Johan Vilhelm Snellman

4. Aleksanteri I ja Porvoon valtiopäivät 1809